

NAJCENNIJSZE DRZEWA ZABYTKOWEGO PARKU GAJ GÓRECKI W GÓRCIE KLASZTORNEJ KOŁO ŁOBŻENICY

Mariusz R. Szczepański¹✉, Adrian Łukowski²

¹Departament Środowiska, Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu
pl. Teatralny 2, 87-100 Toruń

²Wydział Leśny i Technologii DREWNA, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu
ul. Wojska Polskiego 71E, 60-625 Poznań

ABSTRAKT

Wstęp. Zabytkowy park Gaj Górecki przy Sanktuarium Maryjnym w Górcie Klasztornej to pozostałość po dawnej puszczy. Ze względu na cenną dendroflorę oraz wartość historyczną został wpisany do rejestru zabytków w 1976 roku. Celem pracy było wykonanie inwentaryzacji najcenniejszych drzew, ustalenie ich rozmieszczenia, aktualnych wymiarów i określenie stanu zdrowotnego.

Materiał i metody. Inwentaryzację wykonano w sezonie wegetacyjnym 2019 oraz zimą w 2020 roku. Pomierzono obwody i wysokości oraz określono stan zdrowotny drzew, ustalono także ich położenie geograficzne (GPS) i na tej podstawie stworzono mapę stanowisk danych okazów.

Wyniki. Inwentaryzacja najcenniejszej dendroflory wykazała, że w parku rośnie 168 drzew. Najczęściej są to graby pospolite *Carpinus betulus* L., w większości gatunki rodzime, obcy geograficznie jest jedynie kasztanowiec zwyczajny *Aesculus hippocastanum* L. Obwody drzew mieszczą się w przedziale od 160 cm do 597 cm, natomiast wysokości od 7 m do 36 m. Stan zdrowotny większości z nich (55%) jest średni. Stwierdzono występowanie 27 pomników przyrody oznaczonych tabliczkami.

Podsumowanie. Największym walorem Gaju Góreckiego jest występowanie 168 cennych drzew (na 7,6 ha powierzchni), z których blisko 100 ma obwody drzew pomnikowych. Porównując inwentaryzację Uciechowskiego i in. (1976) z aktualną, stwierdzono zmniejszenie liczby pomników przyrody w stosunku do lat ubiegłych.

Słowa kluczowe: dendroflora, inwentaryzacja, Górcza Klasztorna, pomniki przyrody

WSTĘP

Niewątpliwie rośliny cechuje ogromne zróżnicowanie pod względem rozmiaru. Najmniejsze są jednokomórkowymi organizmami o wymiarach mniejszych niż 0,001 mm, z kolei największe są reprezentowane przez potężne drzewa, z których najwyższe wznoszą się na ponad 80 m, czyli mają wysokość dwudziestokondygnacyjnego budynku (Scott i Willis, 2016). W Polsce drzewa nie dorastają do takich dużych rozmiarów. Według Rejestru Polskich Drzew Pomnikowych (RPDP)

za najgrubsze (choć wielopniowe) drzewo w Polsce uznaje się lipę drobnolistną *Tilia cordata* Mill. w Cielętnikach o obwodzie 10,77 m. Niestety orkan Ksawery znacznie uszkodził pomnikowy okaz w 2017 roku. Poza lipami do grupy drzew z obwodami przekraczającymi 10 m należą platany oraz dęby. W 2021 roku najwyższym drzewem w kraju była dagleżja zielona *Pseudotsuga menziesii* (Mirb.) Franco w Nadleśnictwie Bardo (RDLP Wrocław) licząca 59,40 m,

✉ mariusz2023@gmail.com

natomiast z gatunków rodzimych – świerk pospolity *Picea abies* (L.) H. Karst. mierzący 51,80 m, który rośnie w Beskidzie Żywieckim (RDLP Katowice).

W moc drzew wierzono już od dawnych czasów (Kasprzak, 2011). Stare buki, lipy czy dęby rosły w świętych gajach, znajdujących się pod szczególną opieką mieszkańców grodów i osad (Chołodowska i Kęcińska, 2001). Gaj Górecki, kiedyś zwany Gajem na Górcie Łobzenickiej lub Świętym Gajem, ma nazwę sięgającą czasów pogańskich. To skrawek dawnej potężnej puszczy, w której dziś dominują stare graby i dęby. Tym ostatnim nadano nawet imiona: Mieszko, Miłosz czy Jordan (Łukaszczyk, 2015). Obecnie są pomnikami przyrody. W Polsce w 2020 roku opisano 34 898 pomników przyrody (GUS, 2021a). Niestety stwierdzono wśród nich tendencję spadkową od 2010 roku (Mały rocznik..., 2020). W grupie pomników przyrody oraz najcenniejszych drzew parków czy użytków ekologicznych przodują właśnie dęby (Busz i in., 2021; Janicki i Wrońska-Pilarek, 2011; Radzion i in., 2018; Szczepański, 2020; Wrońska-Pilarek i in., 2016).

Opisywaną puszcę niegdyś zamieszkiwały liczne plemiona pogańskie, które przed przyjęciem chrześcijaństwa przez Mieszka I oddawały część bożkom. W gaju znajduje się rekonstrukcja kamiennego kręgu pogańskiego – miejsca czci i kultu największego bóstwa krajeńskiego, którym był Swarozyc, zwany inaczej Światowidem. W centrum kręgu rósł dąb zwany Słowian, który uległ zniszczeniu w 1956 roku. Obok niego palił się wieczny ogień. W tym kręgu czczono posąg boga Światowida przez składanie na ołtarzu ofiar, ale także zbierano się na narady i podejmowano decyzje ważne dla plemienia (Gałązka i in., 2015).

Liczba zewidencjonowanych w 2020 roku parków i ogrodów historycznych wynosiła 10 222, w tym 1234 w Wielkopolsce (GUS, 2021b). Na terenie powiatu pilskiego znajdują się 32 parki wpisane do rejestru zabytków:

- osiem w gminie Wyrzysk (Auguścin, Bagdad, Dąbki, Falmierowo, Glesno, Kosztowo, Kościerzyn Wielki, Rzęskowo)
- siedem w gminie Wysoka (Czajce, Gmurowo, Jezioro Kosztowskie, Młotkowo, Mościska, Tłukomy, Wysoka Mała)
- cztery w gminie Łobzenica (Chlebno, Dębno, Górka Klasztorna, Liszkowo)

- cztery w gminie Ujście (Jabłonowo, Kruszewo, Mirosław Ujski, Ujście)
- dwa w gminie Białośliwie (Białośliwie, Niezychowo)
- dwa w gminie Kaczory (Dziembowo, Krzewina)
- dwa w gminie Miasteczko Krajeńskie (Brzostowo, Grabówno)
- dwa w gminie Szydłowo (Skrzatusz Coch, Stara Łubianka)
- jeden zabytkowy w mieście Piła.

Dla porównania wyróżniono zabytkowe parki w sąsiednich powiatach północnej Wielkopolski (WUOZ, b.d.): 22 – w powiecie czarnkowsko-trzcianeckim, 18 – w złotowskim i 9 – w chodzieskim.

Nadrzędnym celem każdej inwentaryzacji dendroflory na określonym obszarze jest stworzenie mapy stanowisk na podstawie uzyskanych danych, które w skali kraju stanowią później podstawę do opracowywania zasięgów występowania gatunków. Celem szczegółowym pracy było wykonanie inwentaryzacji najcenniejszych drzew Gaju Góreckiego w Górcie Klasztornej koło Łobzenicy. Podczas prac ustalono położenie geograficzne drzew, uaktualniono ich wymiary i opisano kondycję stanu zdrowotnego. Zaktualizowano również dane o istniejących pomnikach przyrody.

MATERIAŁ I METODY

Zabytkowy park Gaj Górecki (rys. 1a) został wpisany do rejestru zabytków 6.09.1976 roku pod numerem A – 266. Obiekt jest położony w Górcie Klasztornej (GPS: 53°16'06.9"N, 17°14'23.0"E) w województwie wielkopolskim, powiecie pilskim na terenie gminy Łobzenica (rys. 1b). Jest oddalony o około 2 km na zachód od miejscowości Łobzenica i 60 km na północny zachód od Bydgoszczy. Park graniczy: od północnego zachodu – z sanktuarium maryjnym (kościółem klasztornym Misjonarzy Świętej Rodziny, parafii pod wezwaniem Najświętszej Maryi Panny Niepokalanie Poczętej), na północy – z drogą lokalną, na wschodzie i południu – z polami uprawnymi, a na zachodzie – z drogą lokalną.

Powierzchnia parku wynosi 7,6 ha (Uciechowski i in., 1976). Nazwa Górka Klasztorna powstała w 1923 roku, od czasu objęcia tej miejscowości przez księży Misjonarzy Świętej Rodziny. Poprzednio była

nazwana Górką pod Łobżenicą lub Górką na Krajnie. W czasach przedchrześcijańskich w środku puszczy porastającej okolice znajdowało się ważne ówczesne miejsce kultu. Obecnie w przyklasztornym parku można zobaczyć zrekonstruowany kamienny krąg oraz tablicę informacyjną. Górką Klasztorna jest najstarszym w Polsce miejscem kultu maryjnego – znajduje się tu sanktuarium z kościołem Najświętszej Maryi Panny Niepokalanie Poczętej, w którym znajduje się cudowny obraz z XVII wieku Matki Bożej Góreckiej. Dzisiaj miejsce jest znane z obrazu oraz studzienki, w której woda nabrała cudownych właściwości z chwilą objawienia się Maryi. Matka Boża z Dzieciątkiem ukazała się pasterzowi na ogromnym dębie w 1079 roku (Gałązka i in., 2015).

Inwentaryzację przeprowadzono w 2019 i 2020 roku. Przynależność taksonomiczną oraz nazewnictwo roślin drzewiastych określono według Senety i in. (2021).

Drzewa, zgodnie z obowiązującą klasyfikacją w Lasach Państwowych (Przykładowe wymiary..., b.d.), podzielono na cztery kategorie:

1. pomniki przyrody
2. drzewa o obwodach pomnikowych
3. drzewa o obwodach zbliżonych do pomnikowych (90% obwodu pomnikowego)
4. drzewa okazałe (80% obwodu pomnikowego).

Uwzględniano drzewa o obwodzie od 160 cm. Obwody zmierzono na wysokości 130 cm, taśmą samowijającą SPENCER 15 m, z dokładnością do 1 cm. Wysokości drzew pomierzono zimą (w stanie bezlistnym w 2020 r.) z użyciem wysokościomierza w aplikacji Smart Measure (z dokładnością do 1 m). Stan zdrowotny badanych roślin drzewiastych określono według skali Kamińskiego i Czerniaka (2000):

- klasa 0 – drzewa całkowicie zdrowe, nieznaczny posusz do 5% korony, poprawny pokrój, niewielkie uszkodzenia, brak konieczności wykonywania zabiegów pielęgnacyjnych
- klasa 1 – drzewa o posuszu do 15%, konieczne niewielkie zabiegi pielęgnacyjne, niewielkie nekrozy, uszkodzenia, niewielkie dziuple, niezagrzybione
- klasa 2 – drzewa o posuszu do 25% korony, połamane gałęzie, konieczność prowadzenia poważnych cięć pielęgnacyjnych, martwice kory i drewna niewielkie, płytkie dziuple, oznaki zagrzybienia, żery owadzie

- klasa 3 – drzewa o posuszu do 35% korony, poważna nekroza liści, rozległe uszkodzenia pnia, konieczność wykonywania natychmiastowych cięć, głębokie dziuple
- klasa 4 – drzewa o posuszu powyżej 35% korony, poważna nekroza liści, bardzo głębokie dziuple, martwice silnie zagrzybione, obumierające
- klasa 5 – drzewa martwe.

Na podstawie regionalnej klasyfikacji Kasprzaka (2005) najcenniejsze drzewa podzielono na cztery kategorie:

1. pomniki przyrody
2. drzewa o obwodach pomnikowych
3. drzewa o obwodach zbliżonych do pomnikowych (90% obwodu pomnikowego)
4. drzewa okazałe (80% obwodu pomnikowego).

WYNIKI

Na terenie parku w Górcie Klasztornej za najcenniejsze uznano 168 drzew reprezentujących dziewięć gatunków, przynależących do ośmiu rodzajów i sześciu rodzin. Rozmieszczenie opisywanych drzew przedstawiono na mapie (rys. 1a).

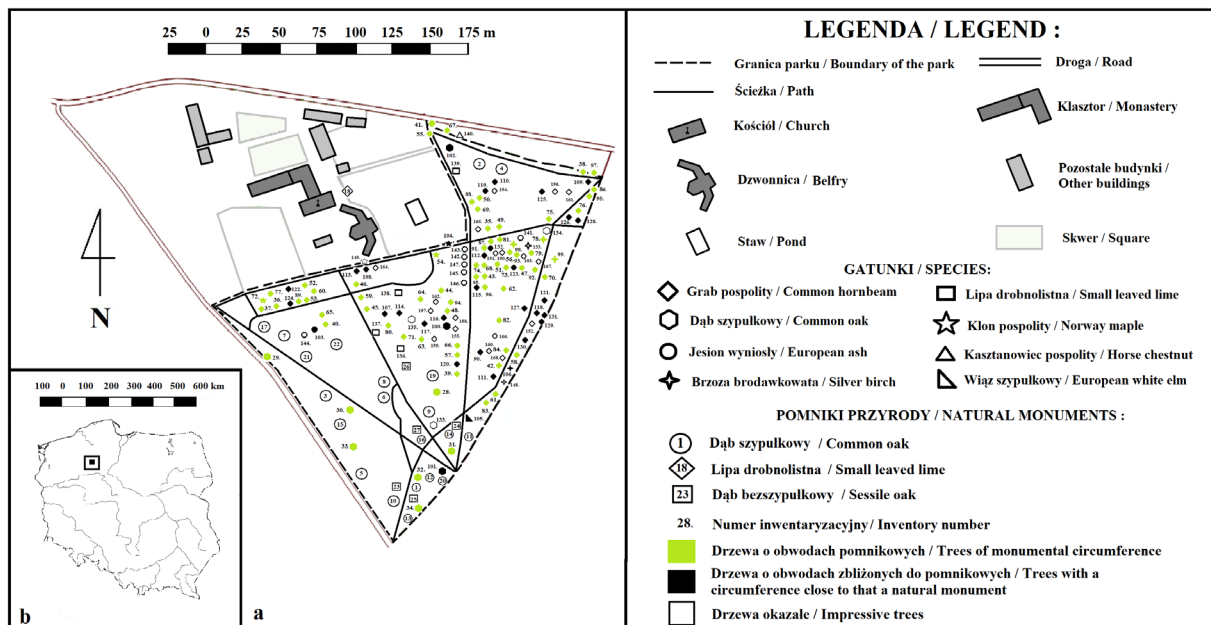
Większość badanych drzew należy do gatunków rodzimych (osiem gatunków, co stanowi 89%). Gatunek obcy geograficznie reprezentuje jedynie kasztanowiec zwyczajny *A. hippocastanum*. Najcenniejsze drzewa reprezentują wyłącznie gatunki liściaste.

Zinwentaryzowane drzewa mają obwody od 160 cm do 597 cm. W przedziale od 160 cm do 199 cm mieści się 49 okazów, czyli 29% badanych drzew. Większość, tzn. 79, czyli 47% mieści się w przedziale od 200 cm do 299 cm, natomiast 15, czyli 9% mierzy od 300 cm do 399 cm. Wymiary w przedziale 400–499 cm osiągnęło 18, czyli 11% drzew, a obwód powyżej 500 cm miało siedem drzew, czyli 4%, w tym jedno powyżej 590 cm.

Spośród 168 zinwentaryzowanych drzew: 27 to pomniki przyrody, 72 wyróżniają obwody pomnikowe, 33 cechują obwody zbliżone do pomnikowych, a 36 ma obwody okazałe (tab. 1).

Wysokości badanych drzew wynoszą od 7 m do 36 m. Najwyższy w parku jest jesion wyniosły *Fraxinus excelsior* L. (146)¹, a najniższy okazał się grab pospolity *C. betulus* (117).

¹ Numer 1 na mapie.

Rys. 1. Granica (linia przerywana) zabytkowego parku Gaj Górecki: **a** – rozmieszczenie drzew, **b** – położenie badanego obiektu w Polsce

Fig. 1. The boundary (dashed line) of the historical park Górecki Grove: **a** – distribution of trees, **a** – location of this park in Poland

Tabela 1. Wykaz najcenniejszych drzew zabytkowego parku Gaj Górecki w Górcie Klasztornej
Table 1. List of the most valuable trees in the historic park Górecki Grove in Górcza Klasztorna

Lp. No.	Nazwa gatunkowa Species	Obwód Circumference cm	Wysokość Height m	Stan zdrowotny Health condition	Lokalizacja GPS GPS location
1	2	3	4	5	6
1	<i>Quercus robur</i>	597	31	1	53°16'02.42"N 17°14'20.21"E
2	<i>Quercus robur</i>	560	30	3	53°16'11.91"N 17°14'25.27"E
3	<i>Quercus robur</i>	521	29	2	53°16'04.08"N 17°14'19.30"E
4	<i>Quercus robur</i>	503	30	3	53°16'12.16"N 17°14'26.24"E
5	<i>Quercus robur</i>	480	32	3	53°16'01.87"N 17°14'19.43"E
6	<i>Quercus robur</i>	478	28	3	53°16'04.53"N 17°14'20.98"E
7	<i>Quercus robur</i>	468	27	5	53°16'05.69"N 17°14'13.92"E
8	<i>Quercus robur</i>	452	32	4	53°16'04.68"N 17°14'20.85"E
9	<i>Quercus robur</i>	446	34	1	53°16'03.57"N 17°14'22.44"E
10	<i>Quercus robur</i>	440	31	1	53°16'00.68"N 17°14'21.15"E
11	<i>Quercus robur</i>	438	31	3	53°16'02.92"N 17°14'24.91"E

Tabela 1 – cd. / Table 1 – cont.

1	2	3	4	5	6
12	<i>Quercus robur</i>	438	28	1	53°16'01.87"N 17°14'22.76"E
13	<i>Quercus robur</i>	434	26	4	53°16'01.31"N 17°14'22.57"E
14	<i>Quercus robur</i>	430	29	2	53°16'03.49"N 17°14'23.55"E
15	<i>Quercus robur</i>	428	29	1	53°16'02.87"N 17°14'19.64"E
16	<i>Quercus robur</i>	422	29	1	53°16'03.11"N 17°14'21.56"E
17	<i>Quercus robur</i>	420	23	3	53°16'06.70"N 17°14'14.44"E
18	<i>Tilia cordata</i>	410	18	3	53°16'12.00"N 17°14'17.70"E
19	<i>Quercus robur</i>	402	32	2	53°16'04.01"N 17°14'23.09"E
20	<i>Quercus robur</i>	400	27	4	53°16'01.95"N 17°14'22.36"E
21	<i>Quercus robur</i>	389	29	4	53°16'06.33"N 17°14'15.40"E
22	<i>Quercus robur</i>	380	29	4	53°16'06.66"N 17°14'18.07"E
23	<i>Quercus petrea</i>	372	29	1	53°16'01.09"N 17°14'21.16"E
24	<i>Quercus petrea</i>	368	10	5	53°16'04.02"N 17°14'24.36"E
25	<i>Quercus petrea</i>	363	30	1	53°16'04.75"N 17°14'22.36"E
26	<i>Quercus petrea</i>	363	29	3	53°16'01.07"N 17°14'21.73"E
27	<i>Quercus petrea</i>	332	27	1	53°16'03.21"N 17°14'21.67"E
28	<i>Quercus robur</i>	523	32	2	53°16'03.91"N 17°14'23.36"E
29	<i>Quercus robur</i>	522	27	4	53°16'05.33"N 17°14'14.51"E
30	<i>Quercus robur</i>	514	33	1	53°16'03.52"N 17°14'21.45"E
31	<i>Quercus robur</i>	465	33	2	53°16'02.46"N 17°14'24.04"E
32	<i>Quercus robur</i>	454	30	3	53°16'01.89"N 17°14'21.39"E
33	<i>Quercus robur</i>	396	24	5	53°16'01.77"N 17°14'19.82"E
34	<i>Quercus robur</i>	380	27	3	53°16'00.89"N 17°14'21.39"E
35	<i>Carpinus betulus</i>	285	26	4	53°16'10.70"N 17°14'25.60"E
36	<i>Carpinus betulus</i>	284	29	4	53°16'07.59"N 17°14'15.63"E
37	<i>Carpinus betulus</i>	280	32	2	53°16'07.49"N 17°14'14.96"E
38	<i>Carpinus betulus</i>	272	30	2	53°16'12.50"N 17°14'29.04"E
39	<i>Carpinus betulus</i>	266	22	3	53°16'04.22"N 17°14'24.07"E
40	<i>Carpinus betulus</i>	264	29	4	53°16'06.58"N 17°14'18.83"E
41	<i>Fraxinus excelsior</i>	263	24	1	53°16'13.43"N 17°14'22.34"E
42	<i>Carpinus betulus</i>	261	30	4	53°16'05.21"N 17°14'24.72"E
43	<i>Carpinus betulus</i>	258	27	4	53°16'09.14"N 17°14'25.04"E

Tabela 1 – cd. / Table 1 – cont.

1	2	3	4	5	6
44	<i>Carpinus betulus</i>	256	30	2	53°16'09.31"N 17°14'23.21"E
45	<i>Carpinus betulus</i>	252	28	3	53°16'07.36"N 17°14'19.38"E
46	<i>Carpinus betulus</i>	252	25	3	53°16'08.71"N 17°14'18.91"E
47	<i>Carpinus betulus</i>	252	30	2	53°16'08.64"N 17°14'27.03"E
48	<i>Carpinus betulus</i>	251	17	5	53°16'08.40"N 17°14'23.43"E
49	<i>Carpinus betulus</i>	248	28	2	53°16'10.62"N 17°14'26.91"E
50	<i>Carpinus betulus</i>	245	19	4	53°16'11.20"N 17°14'24.70"E
51	<i>Carpinus betulus</i>	245	19	4	53°16'10.03"N 17°14'24.30"E
52	<i>Carpinus betulus</i>	242	28	2	53°16'08.56"N 17°14'16.32"E
53	<i>Carpinus betulus</i>	240	27	1	53°16'08.23"N 17°14'16.74"E
54	<i>Acer platanoides</i>	237	28	1	53°16'09.79"N 17°14'22.32"E
55	<i>Carpinus betulus</i>	237	13	1	53°16'13.09"N 17°14'21.99"E
56	<i>Carpinus betulus</i>	234	14	4	53°16'09.91"N 17°14'27.23"E
57	<i>Carpinus betulus</i>	233	25	2	53°16'05.23"N 17°14'23.97"E
58	<i>Carpinus betulus</i>	231	26	3	53°16'06.29"N 17°14'26.42"E
59	<i>Carpinus betulus</i>	230	24	3	53°16'08.74"N 17°14'18.93"E
60	<i>Carpinus betulus</i>	229	16	4	53°16'08.83"N 17°14'17.08"E
61	<i>Carpinus betulus</i>	227	15	4	53°16'04.28"N 17°14'25.57"E
62	<i>Carpinus betulus</i>	227	30	2	53°16'08.45"N 17°14'25.51"E
63	<i>Carpinus betulus</i>	227	26	3	53°16'06.09"N 17°14'21.91"E
64	<i>Carpinus betulus</i>	226	27	2	53°16'09.50"N 17°14'21.90"E
65	<i>Carpinus betulus</i>	224	27	3	53°16'06.52"N 17°14'19.44"E
66	<i>Carpinus betulus</i>	224	23	4	53°16'05.56"N 17°14'23.71"E
67	<i>Carpinus betulus</i>	224	16	5	53°16'13.28"N 17°14'23.46"E
68	<i>Carpinus betulus</i>	223	25	3	53°16'09.42"N 17°14'24.71"E
69	<i>Carpinus betulus</i>	222	30	0	53°16'10.90"N 17°14'24.60"E
70	<i>Carpinus betulus</i>	222	28	3	53°16'06.93"N 17°14'27.28"E
71	<i>Carpinus betulus</i>	221	30	2	53°16'07.39"N 17°14'22.52"E
72	<i>Acer platanoides</i>	221	29	0	53°16'08.20"N 17°14'14.40"E
73	<i>Carpinus betulus</i>	219	31	2	53°16'08.92"N 17°14'26.09"E
74	<i>Carpinus betulus</i>	218	28	4	53°16'08.49"N 17°14'24.68"E
75	<i>Carpinus betulus</i>	217	30	2	53°16'10.50"N 17°14'28.60"E

Tabela 1 – cd. / Table 1 – cont.

1	2	3	4	5	6
76	<i>Carpinus betulus</i>	215	26	3	53°16'10.46"N 17°14'29.78"E
77	<i>Carpinus betulus</i>	214	27	3	53°16'08.11"N 17°14'14.76"E
78	<i>Betula pendula</i>	214	18	2	53°16'10.25"N 17°14'28.89"E
79	<i>Carpinus betulus</i>	213	30	4	53°16'08.22"N 17°14'27.87"E
80	<i>Carpinus betulus</i>	212	27	4	53°16'06.89"N 17°14'21.13"E
81	<i>Carpinus beulus</i>	212	20	2	53°16'10.25"N 17°14'26.67"E
82	<i>Carpinus betulus</i>	210	22	3	53°16'06.60"N 17°14'25.26"E
83	<i>Carpinus betulus</i>	210	18	3	53°16'03.84"N 17°14'25.09"E
84	<i>Carpinus betulus</i>	210	18	3	53°16'06.35"N 17°14'25.79"E
85	<i>Carpinus betulus</i>	210	20	4	53°16'08.39"N 17°14'24.70"E
86	<i>Carpinus betulus</i>	209	22	3	53°16'12.01"N 17°14'30.10"E
87	<i>Carpinus betulus</i>	207	23	2	53°16'10.71"N 17°14'25.45"E
88	<i>Carpinus betulus</i>	206	27	3	53°16'11.00"N 17°14'24.40"E
89	<i>Carpinus betulus</i>	204	22	1	53°16'07.80"N 17°14'15.99"E
90	<i>Carpinus betulus</i>	204	19	3	53°16'06.38"N 17°14'25.27"E
91	<i>Carpinus betulus</i>	203	25	2	53°16'10.44"N 17°14'24.29"E
92	<i>Carpinus betulus</i>	202	27	4	53°16'07.48"N 17°14'27.03"E
93	<i>Carpinus betulus</i>	202	27	3	53°16'08.69"N 17°14'25.63"E
94	<i>Carpinus betulus</i>	202	23	2	53°16'09.05"N 17°14'23.21"E
95	<i>Carpinus betulus</i>	202	21	2	53°16'11.92"N 17°14'30.00"E
96	<i>Carpinus betulus</i>	200	19	3	53°16'08.91"N 17°14'24.53"E
97	<i>Carpinus betulus</i>	200	18	2	53°16'12.51"N 17°14'30.04"E
98	<i>Betula pendula</i>	199	20	5	53°16'08.57"N 17°14'26.70"E
99	<i>Betula pendula</i>	198	17	5	53°16'08.32"N 17°14'28.59"E
100	<i>Quercus robur</i>	364	28	3	53°16'06.94"N 17°14'23.71"E
101	<i>Quercus robur</i>	355	29	1	53°16'02.18"N 17°14'22.99"E
102	<i>Quercus robur</i>	355	25	4	53°16'12.96"N 17°14'23.18"E
103	<i>Fraxinus excelsior</i>	247	28	2	53°16'06.25"N 17°14'18.00"E
104	<i>Acer platanoides</i>	205	22	1	53°16'09.59"N 17°14'22.60"E
105	<i>Ulmus laevis</i>	203	27	1	53°16'03.73"N 17°14'24.32"E
106	<i>Betula pendula</i>	201	23	2	53°16'05.57"N 17°14'26.12"E
107	<i>Carpinus betulus</i>	198	29	3	53°16'08.00"N 17°14'19.38"E

Tabela 1 – cd. / Table 1 – cont.

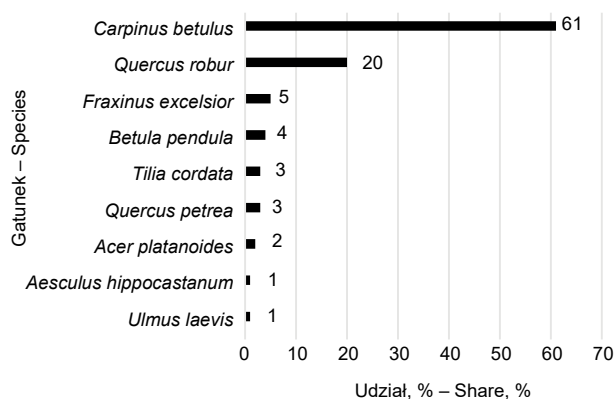
1	2	3	4	5	6
108	<i>Carpinus betulus</i>	198	27	2	53°16'09.00"N 17°14'19.60"E
109	<i>Carpinus betulus</i>	197	22	3	53°16'12.03"N 17°14'29.58"E
110	<i>Carpinus betulus</i>	196	29	2	53°16'11.90"N 17°14'26.20"E
111	<i>Carpinus betulus</i>	196	25	3	53°16'05.01"N 17°14'25.06"E
112	<i>Carpinus betulus</i>	196	24	2	53°16'10.16"N 17°14'25.09"E
113	<i>Carpinus betulus</i>	195	25	3	53°16'09.44"N 17°14'19.50"E
114	<i>Carpinus betulus</i>	195	24	5	53°16'08.27"N 17°14'22.32"E
115	<i>Carpinus betulus</i>	194	27	3	53°16'08.02"N 17°14'25.04"E
116	<i>Carpinus betulus</i>	193	27	4	53°16'09.25"N 17°14'26.19"E
117	<i>Carpinus betulus</i>	193	7	5	53°16'07.53"N 17°14'22.32"E
118	<i>Carpinus betulus</i>	192	19	2	53°16'06.79"N 17°14'27.08"E
119	<i>Carpinus betulus</i>	190	26	4	53°16'06.79"N 17°14'27.08"E
120	<i>Carpinus betulus</i>	188	22	3	53°16'04.06"N 17°14'23.93"E
121	<i>Carpinus betulus</i>	188	21	3	53°16'06.87"N 17°14'26.97"E
122	<i>Carpinus betulus</i>	188	20	2	53°16'08.37"N 17°14'15.86"E
123	<i>Carpinus betulus</i>	187	28	3	53°16'08.06"N 17°14'26.45"E
124	<i>Carpinus betulus</i>	187	20	1	53°16'07.87"N 17°14'16.46"E
125	<i>Carpinus betulus</i>	186	25	2	53°16'11.80"N 17°14'27.30"E
126	<i>Carpinus betulus</i>	186	25	3	53°16'10.50"N 17°14'29.50"E
127	<i>Carpinus betulus</i>	186	18	4	53°16'06.67"N 17°14'26.65"E
128	<i>Carpinus betulus</i>	184	23	3	53°16'10.42"N 17°14'29.63"E
129	<i>Carpinus betulus</i>	183	14	2	53°16'06.49"N 17°14'27.55"E
130	<i>Carpinus betulus</i>	182	12	4	53°16'06.86"N 17°14'27.35"E
131	<i>Carpinus betulus</i>	182	11	2	53°16'06.49"N 17°14'27.55"E
132	<i>Carpinus betulus</i>	180	15	4	53°16'09.26"N 17°14'27.39"E
133	<i>Quercus robur</i>	341	13	5	53°16'02.84"N 17°14'22.61"E
134	<i>Quercus robur</i>	336	18	4	53°16'10.30"N 17°14'28.60"E
135	<i>Quercus robur</i>	305	28	3	53°16'07.38"N 17°14'22.58"E
136	<i>Tilia cordata</i>	274	29	1	53°16'05.26"N 17°14'21.81"E
137	<i>Tilia cordata</i>	273	25	2	53°16'07.36"N 17°14'19.38"E
138	<i>Tilia cordata</i>	263	32	1	53°16'08.41"N 17°14'20.35"E
139	<i>Tilia cordata</i>	248	22	0	53°16'12.71"N 17°14'23.19"E

Tabela 1 – cd. / Table 1 – cont.

1	2	3	4	5	6
140	<i>Aesculus hippocastanum</i>	240	18	2	53°16'13.26"N 17°14'24.88"E
141	<i>Fraxinus excelsior</i>	224	32	5	53°16'10.48"N 17°14'27.57"E
142	<i>Fraxinus excelsior</i>	218	31	1	53°16'09.15"N 17°14'24.04"E
143	<i>Fraxinus excelsior</i>	215	25	1	53°16'08.77"N 17°14'24.18"E
144	<i>Fraxinus excelsior</i>	209	25	1	53°16'06.30"N 17°14'17.00"E
145	<i>Fraxinus excelsior</i>	207	20	1	53°16'09.08"N 17°14'24.39"E
146	<i>Fraxinus excelsior</i>	206	36	3	53°16'08.07"N 17°14'24.02"E
147	<i>Fraxinus excelsior</i>	202	21	1	53°16'09.13"N 17°14'24.39"E
148	<i>Betula pendula</i>	196	21	2	53°16'05.04"N 17°14'25.58"E
149	<i>Acer platanoides</i>	188	21	1	53°16'09.33"N 17°14'19.42"E
150	<i>Carpinus betulus</i>	178	21	1	53°16'10.43"N 17°14'26.45"E
151	<i>Carpinus betulus</i>	177	28	2	53°16'06.59"N 17°14'26.91"E
152	<i>Carpinus betulus</i>	177	19	3	53°16'10.24"N 17°14'26.68"E
153	<i>Betula pendula</i>	176	29	1	53°16'09.31"N 17°14'28.08"E
154	<i>Carpinus betulus</i>	175	28	2	53°16'11.43"N 17°14'25.92"E
155	<i>Carpinus betulus</i>	174	22	1	53°16'07.33"N 17°14'23.08"E
156	<i>Carpinus betulus</i>	173	19	3	53°16'11.90"N 17°14'27.70"E
157	<i>Carpinus betulus</i>	172	29	3	53°16'08.37"N 17°14'23.62"E
158	<i>Carpinus betulus</i>	172	23	1	53°16'07.36"N 17°14'23.77"E
159	<i>Carpinus betulus</i>	171	25	1	53°16'07.52"N 17°14'23.65"E
160	<i>Carpinus betulus</i>	171	22	3	53°16'06.34"N 17°14'25.45"E
161	<i>Carpinus betulus</i>	171	21	3	53°16'12.17"N 17°14'28.77"E
162	<i>Carpinus betulus</i>	169	32	2	53°16'08.44"N 17°14'23.43"E
163	<i>Carpinus betulus</i>	165	26	3	53°16'08.01"N 17°14'26.70"E
164	<i>Carpinus betulus</i>	165	20	2	53°16'08.92"N 17°14'20.04"E
165	<i>Carpinus betulus</i>	164	28	2	53°16'10.47"N 17°14'24.98"E
166	<i>Carpinus betulus</i>	162	20	2	53°16'06.78"N 17°14'25.13"E
167	<i>Carpinus betulus</i>	161	20	3	53°16'07.79"N 17°14'27.60"E
168	<i>Carpinus betulus</i>	160	18	3	53°16'05.62"N 17°14'25.74"E

Cieniowanie – pomniki przyrody. Pogrubienie – drzewa o obwodach pomnikowych. Podkreślenie – drzewa o obwodach zbliżonych do pomnikowych. Pozostałe – drzewa okazałe.

Shading – natural monuments. Bold – trees of monumental circumferences. Underlined – trees with a circumference close to that of a natural monument. Others – impressive trees.

Rys. 2. Udział drzew poszczególnych gatunków występujących w zabytkowym parku Gaj Górecki

Fig. 2. Shares of trees from individual species in the historic park Górecki Grove

Najcenniejsze drzewa najczęściej osiągają wysokości z dwóch przedziałów: 25–30 m (82 drzewa, 49%) oraz 16–24 m (56 drzew, 34%). Niewiele z nich mierzy 7–15 m (10 drzew, 5%) oraz powyżej 30 m (20 drzew, 12%).

Dominują drzewa (96, czyli 55%) o średnim stanie zdrowotności (klasa 2 i 3). Wyróżniono łącznie 35 (21%) w stanie zdrowotnym dobrym (klasa 1) i bardzo dobrym (klasa 0), natomiast stwierdzono niewiele zamierających (29, czyli 17%, klasa 4) oraz martwych (11, czyli 7%, klasa 5).

W składzie gatunkowym starodrzewu znalazły się: 103 (61%) graby pospolite (*C. betulus*), 34 (20%) dęby szypułkowe (*Quercus robur* L.), dziewięć (5%) jesionów wyniosłych (*F. excelsior*), sześć (4%) brzoź brodawkowatych (*Betula pendula* Roth), pięć (3%) lip drobnolistnych (*T. cordata*) oraz pięć (3%) dębów bezszypułkowych (*Quercus petraea* (Matt.) Liebl.). Pozostałe gatunki, czyli klon pospolity (*Acer platanoides* L.), kasztanowiec pospolity (*A. hippocastanum*) oraz wiąz szypułkowy (*Ulmus laevis* Pall.) mają udział do 2% (rys. 2).

PODSUMOWANIE

W latach 70. XX wieku wykonano ewidencję zabytkowego parku Gaj Górecki. Stwierdzono, że gatunkiem najpopularniejszym był grab pospolity (*C. betulus*), a drugim co do liczebności – lipa drobnolistna

(*T. cordata*). Ponadto licznie występowały: jesion wyniosły (*F. excelsior*), kasztanowiec zwyczajny (*A. hippocastanum*) i brzoza brodawkowata (*B. pendula*). Wśród pozostałych gatunków tworzących zadrzewienie parku wyróżniono: klon pospolity (*A. platanoides*), świerk pospolity (*P. abies*) oraz dąb szypułkowy (*Q. robur*). Opisano wówczas 43 dęby pomnikowe (Uciechowski i in., 1976).

W inwentaryzacji przeprowadzonej w latach 2019 i 2020 wykazano, że w parku rośnie 168 cennych okazów: 27 pomników przyrody oznaczonych tabliczkami, 72 drzewa o obwodach pomnikowych, 33 – o wymiarach zbliżonych do pomnikowych oraz 36 – o wymiarach okazałych. Dane wskazują na zmniejszenie się liczby pomników przyrody. Wśród drzew o obwodach pomnikowych przeważa: 59 grabów pospolitych (*C. betulus*; 285 cm)², siedem dębów szypułkowych (*Q. robur*; 523 cm), dwa klony pospolite (*A. platanoides*; 237 cm) oraz jeden jesion wyniosły (*F. excelsior*; 263 cm).

Celowe wydaje się cykliczne obserwowanie zmian zachodzących w dendroflorze tego cennego parku, aby móc ocenić ich kierunek (np. spadek żywotności okazów, zamieranie w wyniku aktów wandalizmu). Ponadto należy wskazać, że warto w przyszłości podjąć działania zmierzające do objęcia ochroną największych drzew w formie pomników przyrody.

PIŚMIENNICTWO

- Busz, T., Maliński, T., Wrońska-Pilarek, D. (2021). Pomniki przyrody powiatu gostyńskiego [Monumental trees in the Gostyń county]. Acta Sci. Pol. Silv. Colendar. Ratio Ind. Lignar., 20(1), 37–51. <https://doi.org/10.17306/J.AFW.2021.1.5>
- Chołodowska, M., Kęcińska, J. (2001). Legenda o źródłach Głomi. Podania i legendy Krajny [Legend on the sources of Głomia. Stories and legends of the Krajna region]. Złotów: Muzeum Ziemi Złotowskiej.
- Gałązka, P., Tetzlaff, J., Siatka, R. (2015). Przewodnik po Sanktuarium Maryjnym w Górcie Klasztornej [Guidebook to the Marian Sanctuary in Górcza Klasztornej]. Pelplin: Wyd. Bernardium.
- GUS (2020). Ochrona środowiska 2020. Parki i ogrody historyczne według województw 2019 [Parks and historical gardens in individual provinces]. Warszawa: GUS.

² Wymiary najgrubszych okazów.

- GUS (2021a). *Ochrona środowiska 2021. Pomniki przyrody 2020* [Monuments of nature 2020]. Warszawa: Zakład Wydawnictw Statystycznych.
- GUS (2021b). *Ochrona środowiska 2021. Parki i ogrody historyczne według województw 2020* [Parks and historical gardens in individual provinces 2020]. Warszawa: Zakład Wydawnictw Statystycznych.
- Janicki, J., Wrońska-Pilarek, D. (2011). Dendroflora of the historical park in Swadzim near Poznań (Wielkopolska Voivodeship). *Acta Sci. Pol., Silv. Colendar. Rat. Ind. Lignar.*, 10(2), 23–35.
- Kamiński, B., Czerniak, A. (2000). Badanie drzewostanów oraz sporządzenie opinii naukowej kwalifikującej do stworzenia wykazu inwentaryzowanych starych cennych drzew na terenie miasta Poznania [Investigations of stands and the preparation of a scientific opinion for the establishment of the inventory list of old, valuable trees found in the city of Poznań]. Poznań: Katedra Inżynierii Leśnej, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu.
- Kasprzak, K. (2005). *Ochrona pomników przyrody. Zasady postępowania administracyjnego* [Protection of nature monuments. The rules of administrative proceedings]. Poznań: Wyd. Abrys.
- Kasprzak, K. (2011). Drzewa – pomniki przyrody i pamiętki kultury [Trees – monuments of nature and elements of cultural heritage]. *Turyst. Kult.*, 4, 17–38.
- Łukaszczyk, T. (2015). *Rozmowy góreckich dębów* [Conversations of oaks in Górcza Klasztornej]. Bydgoszcz: Wyd. Pejzaż.
- Mały rocznik statystyczny Polski (2020). Warszawa: GUS. Przykładowe wymiary drzew, kwalifikujące je do ochrony, według propozycji sformułowanych dla wybranych kompleksów leśnych w Polsce (b.d.). Pobrano z http://www.kp.org.pl/pdf/poradniki/drzewa_pomnikowe.htm
- Radzion, N., Wrońska-Pilarek, D., Maliński, T. (2018). Najcenniejsze drzewa użytków ekologicznych „Dębina I” i „Dębina II” w Poznaniu [The most valuable trees of the “Dębina I” and „Dębina II” ecological areas in Poznań]. *Acta Sci. Pol. Silv. Colendar. Ratio Ind. Lignar.*, 17(2), 95–106. <https://dx.doi.org/10.17.306/J.AFW.2018.2.10>
- Rejestr Polskich Drzew Pomnikowych (RPDP) (b.d.). Pobrano z <https://www.rpdp.hostingasp.pl>
- Scott, K., Willis, K. (2016). *Botanicum*. London: Big Picture Press.
- Seneta, W., Dolatowski, J., Zieliński, J., Szymanowski, T. (2021). *Dendrologia* [Dendrology]. Warszawa: Wyd. Nauk. PWN.
- Szczepański, M. R. (2020). Pomniki przyrody w Nadleśnictwie Lipka [Natural monuments in the Lipka Forest District]. *Acta Sci. Pol. Silv. Colendar. Ratio Ind. Lignar.*, 19(4), 187–198. <http://dx.doi.org/10.17.306/J.AFW.2020.4.20>
- Uciechowski, T., de Mezer-Uciechowska, Z., Zygmunt, K. (1976). *Ewidencja parku w Górcze Klasztornej* [Park records in Górcza Klasztornej]. Piła: Wojewódzki Konserwator Zabytków.
- Wrońska-Pilarek, D., Maliński, T., Pilarek, Z., Czerniak, A., Cykowiak, Z., Mizerkiewicz, R. (2016). The most valuable trees of the park-arboretum of the Forest Culture Centre in Gołuchów [Najcenniejsze drzewa parku – arboretum Ośrodka Kultury Leśnej w Gołuchowie]. *Nauka Przym. Technol.*, 10, 4, #40. <http://dx.doi.org/107306/J.NPT.2016.4.40>
- WUOZ (b.d.). *Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Poznaniu. Rejestr zabytków*. Pobrano z <http://poznan.wuoz.gov.pl/>

THE MOST VALUABLE TREES OF THE HISTORIC PARK GÓRECKI GROVE IN GÓRKA KLASZTORNA NEAR ŁOBŻENICA

ABSTRACT

Introduction. The Górecki Grove at the Mary’s Sanctuary in Górcza Klasztornej is a remnant of a former forest. Due to its valuable dendroflora and historical value it was entered in the register of monuments in 1976. The purpose of the work was to prepare an inventory of the most valuable trees, determine their distribution, current dimensions and health status.

Material and methods. The inventory was made in the growing season in 2019 and winter in 2020. Circumferences and heights were measured and the state of health of the trees was determined, while their geographical location (GPS) was also recorded, which was the basis for a map of specimen distribution.

Results. The inventory of the most valuable dendroflora showed that 168 specimens are growing in the park. These are mostly common hornbeam *C. betulus*. Mainly native species were recorded, only the horse

chestnut *A. hippocastanum* is geographically an alien species. Tree circumferences range from 160 cm to 597 cm, while heights from 7 m to 36 m. The health condition of most of them (55%) is average. All of the 27 established natural monuments marked with plaques were found.

Conclusions. The greatest asset of Górecki Grove is the presence of old, valuable trees, of which nearly 100 are suitable to be natural monuments. Comparing the inventory by Uciechowski et al. (1976) with the current one it was found that the number of natural monuments has decreased.

Keywords: dendroflora, inventory, Górcza Klasztorna, natural monuments